

מנחות דף מד

עניין: מעשה באדם שהיה זהיר במצות ציצית

ארץ צבי פרשת ויצא

קרו אורה

נמרא שמע שיש זונה בכרכי הים כו'. הענין הזה יורה לנו גודל כח המצוה ואיך צריך להזהר מתחבולות מלחמת היצר, ע"כ זה התלמיד אשר ה' זהיר במצות ציצית י' יורה על אחיזתו בקודש ובמעלות הכסא כסגולת טבע

התכלת כמבואר לעיל (דף מג.), ע"כ התגבר עליו הלוחם הגדול להורידו ממעלה הגדולה הזאת, וידוע כי זה לעומת זה עשה כו'. ובשבחה של אשת חיל נאמר דרשה צמר ופשתים כו' כי ע"י המצוה הזאת יחסה בסתר כנפי שכינתו ית'. ע"כ נתקנאה בו אשת כסילות ושלחה סרסורי דעבירה ובההו השמועה אליו מזונה היושבת בכרכי הים, ורוח זנונים התעהו להלון אחריה, והציעה לו ד' מטות כמש"נ מרבדים רבדתי ערשי, עד שהתגבר עליו היצר לעלות למטה השביעית, ואז ה' (נזרת) [נזרק] ח"ו מחבל ההתקשרות בקודש ובמעלות הכסא ליפול בעומק רע המדרגה התחתונה שבשאוול. ובאו לו ד' ציציותיו וטפחו על פניו לעורר לכבו אחרי מי אתה הולך אחרי ענין הרעים, וע"י כח הזה שב וירד ממקום הרע הזה כמש"נ בסגולת מצוה הזאת ולא תתורו כו', ועשה תשובה מאהבה עד שזדונות נעשו לו כזכיות והזונה עצמה נכנסה תחת כנפי השכינה ומצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר, וד' מאות זהובים הניתן בשכרה הם לעומת ד' מאות שקל כסף אשר ניתן בקנין שדה המכפלה והבן:

דעת תורה לרבי ירוחם ליבוביץ פרשת צו

ספורים כמו אלה] — הנה רק „שמע“, ומעולם לא ראה אותה, וכבר הנה לפנינו תוקף כזה, עד „שיגר לה ארבע מאות זהובים בשכרה“ — הנה גם סכום גדול זה לא עצירה! ובודאי עבר כבר זמן רב לכל הכנתו, שגירת הכסף, וביאתו למקומה, והרי היה זה בכרכי הים, מהלך די רב, וכלום לא עצרהו, והתירוץ הוא — כי להתרבר ים וזעף אמנם זה באמת מן הנמנע! ושם עוד: „כשהגיע זמנו וכו' נכנס, הציעה לו ד' מטות של כסף, ואחת של זהב, ובין כל אחת ואחת סולם של כסף ועליונה של זהב“ — אם יכול

ולבסוף: „באו ד' ציציותיו וטפחו לו על פניו, נשמט וישב לו על גבי קרקע“ — התבוננו נא היטב בזה הענין, האם אין זה ענין של „קריעת ים סוף“ ממש? ! הלא „קריעת ים סוף“ אמנם איננו גם דמיון ללמעלה מן הטבע של זה המעשה! והיא אמנם בחנה, והבינה, והכירה היטב פלאות המעשה והעושה, ומספרת הגמ' מה שהיא אמנם עשתה, — התגיירה ונתהפכה כל כולה לקצה האחרון וזכתה לעוה"ב, עיי"ש.

שומעים אנו כבר כמה הוא סוד למעלה מן הטבע של מצוות. זהו

בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, דאין המתעסק משולל הנאה, עכדפ"ח. והנה מי שמאמין בהשגחה פרטית שהיא מצות עשה של אנכי ה' אלקיך, שהקב"ה משיגה על כל פרט ופרט, וא"א לאדם לקחת לעצמו משהו הנאה או כבוד וזולת מה שנגזר עליו בר"ה, יודע שאפי' הנאה מן העבירה אין בכוחו לקחת בעצמו, רק מחמת שנגזרה עליו הנאה זו, ואם לא היה עובר העבירה היתה לו הנאה זו ממש בקצב ובמידה זו בהיתר, ואז יש לו הבחירה ליהנות מן העבירה. ושמעתי עובדא שהרה"ק מוורקא זצ"ל אסף פעם מעות לקנות נעלים בשביל השמש שלו, והשמש לא ידע מזה. וכאשר גאסף כל הכסף, גנבם השמש. ואמר לו הרה"ק זצ"ל, ראה טיפש, אם היית ממתין קצת היו לך אותן המעות בהיתר, ע"כ שמעתי. וזוהו נשמע, שאפי' גנב אין לו שליטה לגנוב רק אם נגזר עליו בלאו הכי שגייעו המעות לידו, ואם לא היה טיפש היו אותן מעות באין לידו בהיתר, ואז יש לו גם הכוח לגנוב אותן באיסור.

ונראה לענ"ד ראי' לזה ממנחות (מ"ד, א) באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית, ושמע שיש זונה בכרכי הים וכו', אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר, עיי"ש. ונראה שהגמ' מלמדנו ענין הנ"ל, שאפי' ביצרא דעריות אין כוח באדם להשיג הנאה באמצעות העבירה, אלא רק מחמת שאותה הנאה עצמה כבר נגזרה לו בר"ה, רק אז יש לו כוח להשיגה בעבירה, ואם לא ישיגנה בעבירה סוף סוף ישיגנה בהיתר, והוא ממש כעובדא הנ"ל. עוד דוגמא לזה במדרש (שמיני פי"ב, א') בשיכור שבניו הובילוהו לבית הקברות כדי שלא ישתה, ומ"מ נזדמן לו שם יין ושתה, עיי"ש, ושכרות היא עבירה. וכעין זה מצינו להיפך במס' ב"ב (י', א), דחסרונותיו של אדם קצובות לו מר"ה, זכה הלא פרוס לרעב לחמך, לא זכה ועניים מרודים תביא בית, עיי"ש בעובדה דריב"ז. וככה אני אומר להיפך, דכל הנאותיו של אדם קצובות לו מר"ה, זכה מגיעין לידו בהיתר [זכה יתיר, באין לידו בדרך מצוה, כגון מסעות מצוה או ע"ד: ישמח ישראל בעושי, או משמחת בניו שהוליכן בדרך תורה, או משמחת נישואין של בניו], לא זכה באין לו באמצעות עבירה, וידיעת ההפכים אחת היא.

א"כ לכאורה קשה, בכל עבירה הרי אינו נהנה כלל מן העבירה, כי אם לא העבירה הרי היתה לו הנאה זו ממש באותו קצב ומשקל בהיתר, ואפי' הנאה של מילוי רצון, וכחאי גוונא לא חשובה הנאה כבב"ק (כ', א) בחצר דלא קיימא לאגרא ובגברא דלא עביד למיגר חשיב זה לא נהנה וזה לא חסר, אע"ג שנהנה מה שדר בחצר מ"מ כיון דאם לא חצר זו היתה לו הנאה זו ממקום אחר חשיב לא נהנה, וא"כ למה יענש על זה? אבל התירוץ, דכל תרי"ג מצוות הן ענפי אנכי ה' אלקיך כבוזה"ק יתרו (צ"א, א), והעובר עבירה אחת פוגם בענף אנכי ה' אלקיך, דעבירה היא ניגוד לאנכי ה' אלקיך, ע"כ שורת הדין שהחוטא יענש לשיטתו ולשטתו כאילו עושה עין של מעלה, כביכול, כאילו אינה רואה, וכאילו היה לוקח הנאה לעצמו שלא ברשות, ע"כ ראוי לו ליענש. אמנם מי ששב בתשובה על הפגם באנכי ה' אלקיך אשר מעורב בעבירה, [וזה: שובה ישראל עד ה' אלקיך, היינו על מצות אנכי ה' אלקיך], ומאמין בהשגחה פרטית, כי הגזירה אמת והחריצות שקר, וא"א לו לאדם לקחת לעצמו שום הנאה או תענוג אם לא ברצון השי"ת, וממילא איגלאי למפרע כי כשלת בעונך, כי העבירה היתה טעות גמור ונכנסה בו רוח שטות, כי אפי' מומר לתיאבון לא שביק היתרא ואכיל איסורא, ולו ידע מעיקרא שאם לא יהנה מן האיסור יהיה לו דבר זה בהיתר, ודאי לא היה עושה, נמצא שהוא רק נכשל, ומשום הכי מועילה תשובה שלא יענש, כי אם שב עד ה' אלקיך, היינו להאמין בהשגחה פרטית על כל תנועה ושעל וצעד, ממילא מתברר שלא היתה לו הנאה ומילוי רצון כלל באמצעות העבירה יותר ממה שהיה לו בלעדי העבירה, ובלי הנאה ליכא עבירה, כנ"ל.

